

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा - एकादशी

संस्कृत (2023-24)

समय: - होरात्रयम्

सम्पूर्णाङ्काः - 80

अवधातव्यम् -

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः । यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमत्रयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम् ।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्

10 अङ्काः

1. अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-

(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- (क) अनुशासनस्य
- (ख) एकं पदम् अपि
- (ग) अनुशासनेन

2×1=2

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- (क) यथा कमलेन जलं शोभते तथैव अनुशासनेन मनुष्यस्य जीवनं शोभते ।
- (ख) अनुशासनपालनाय दण्डम् आवश्यकं करणीयम् ।
- (ग) जीवने उन्नतेः सुखस्य च प्रथमं सोपानम् अनुशासनम् ।

2×2=4

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

अनुशासनम्, अनुशासनस्य महत्त्वम्
छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः ।

1

3×1=3

	<p>(द) यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) उत्तराणि :- i. (क) अवनतिः ii. (घ) सप्तमी iii. (घ) सर्वाः iv. (घ) षष्ठी</p>	
खण्डः 'ख' रचनात्मक-कार्यम्		17 अङ्काः
2.	<p>पत्राधारित-रिक्तस्थानपूर्तिः :-</p> <p>परीक्षाभवनम् दिनाङ्कः 23-03-2023</p> <p>पूजनीय (i) अग्रज! सादर नमस्कार।</p> <p>विनम्रनिवेदनम् अस्ति यत् सम्प्रति मम अध्ययनं नियमितम् अस्ति। अहं प्रातः (ii) पञ्चवादने उत्थाय सप्तवादनं यावद् अध्ययनं करोमि। गतमासिक-परीक्षायां गणितविषये शतप्रतिशतम् अङ्कान् गृहीत्वा अहं निजकक्षायां (iii) प्रथमस्थानं प्राप्तवान्। संस्कृते मया 98% (iv) अङ्काः प्राप्ताः। वार्षिकपरीक्षायां भवत्कृपया इतोऽपि (v) अधिकां सफलतां प्राप्स्यामि।</p> <p style="text-align: center;">पितृभ्यां मम प्रणामाः।</p> <p style="text-align: right;">भवदीयः अनुजः, रामः</p> <p style="text-align: center;">(छन्द-अलङ्कार-परिचयः)</p>	5×1=5
3.	<p>छन्दस्सु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) अनुष्टुप्-छन्दसि द्वात्रिंशत् वर्णाः भवन्ति। (ख) उपेन्द्रवज्राछन्दसः कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) इन्द्रवज्राछन्दसः कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) छन्दसि अष्ट गणाः भवन्ति।</p>	3×2=6
4.	<p>अलंकारेषु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) अनुप्रासस्य अलङ्कारस्य कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) यमकस्य अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) उपमायाः अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) अनुप्रासः शब्दसाम्यं वैषम्येऽपि स्वरस्य यत्। (लक्षणस्य रिक्तस्थानपूर्तिः)</p>	3×2=6

खण्ड: 'ग' पठित-अवबोधनम्		31 अङ्काः
5.	<p>पद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत – प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-1 “वेदाऽमृतम्” इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-11 “ईशः कुत्रास्ति” इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य पद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।</p>	1×4=4
6.	<p>गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत – प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-3 “परोपकाराय सतां विभूतयः” इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-5 “सौवर्णशकटिका” इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।</p>	1×4=4
7.	<p>सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :- प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः 2½+2½=5 प्रदेयाः। अथवा अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि) 1) कापुरुष 2) अमित्रान् 3) निर्मानः 4) पराजितः 5) उत्तिष्ठ</p>	<p>2½+2½=5 अथवा 5×1=5</p>
8.	<p>पठितपद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) आत्मनः प्रियसुखं हित्वा मृगयते। (ख) सः अचिरेण अमात्यानां हर्षम् आदधाति। (ग) सः हर्षम् आदधाति। (घ) "आदधाति" अत्र लट् लकारः अस्ति।</p>	3×1=3
9.	<p>पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) उष्णं भोजनम् औदार्यम् उदीरयति। (ख) उष्णं हि भुज्यमानं भोजनं वातम् अनुलोमयति। (ग) श्लेष्माणं च परिहासयति, तस्मादुष्णमश्रीयात्। (घ) अनुलोमयति अत्र अनु उपसर्गः।</p>	3×1=3

10.	<p>रेखाङ्कितपदानि आधृत्य कोष्ठकात् चित्वा प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :-</p> <p>(क) केषां (ख) कः (ग) केन (घ) कया (ङ) के</p>	4×1=4
11.	<p>(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)</p> <p>संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) चत्वारः। (ख) आर्यशूरः। (ग) वेदव्यासः। (घ) 700 श्लोकाः। (ङ) सप्त।</p>	4×1=4
12.	<p>संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) अष्टादश (18)? (ख) मृच्छकटिकम् ग्रन्थात्। (ग) रामायणग्रन्थः। (घ) मृच्छकटिकम्। (ङ) चरकसंहिता।</p>	4×1=4
खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्		06 अङ्काः
13.	<p>(क) यण्-सन्धेः अथवा स्वरसन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ । (ख) अव्ययीभावसमासस्य अथवा बहुव्रीहिसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ । (ग) करणकारकस्य अथवा अधिकरणकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।</p>	<p>1×2=2 1×2=2 1×2=2</p>

	खण्ड: - 'ड' पाठाधारिता: बहुविकल्पीया: प्रश्नाः	16 अङ्काः
14.	<p>प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत - उत्तराणि :-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) (ख) कदा + अपि 2) (क) यण्-सन्धिः 3) (ग) चन्द्रः + अपि 4) (ख) तत्पुरुषसमासः 5) (ख) भारतानां माता 6) (घ) माता 7) (क) प्रतिदिनम् 8) (ग) कल्याणाः 9) (ग) निष्क्रान्ता 10) (ख) क्त 11) (क) क्त्वा 12) (घ) तृतीया 13) (ग) द्वितीया 14) (घ) तनयान् 15) (ख) बालकाः 16) (ग) सनातनानि 	16×1=16